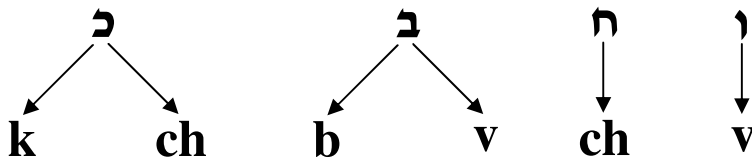

לימוד הכתיב מצריך ידע מסוים בקריאה, כתיבה ודיבור בלשון העברית, וכן ידע בסיסי במושגי יסוד בדקדוק. רקע זה מסייע ללומד לסגל את כללי הכתיב בדרך שיטתית המבוססת על מבנה השפה. אחד הגורמים לשיבושי כתיב הוא הביצוע הפונטי הזהה של עיצורים שונים: א/ע, ב/ו, ח/כ, כ/ק, ס/ש, לאור ניסיוני בהוראת עברית, פיתחתי שיטה מיוחדת להבחין בין עיצורים אלה. שיטה זו מושתתת על שימוש בקריטריונים זמינים ללומד.

קריטריון פונולוגי: ב/ו, כ/ח, כ/ק

קריטריון זה מתבסס על השתנות ההגייה של האותיות. בכל אחד מהצמדים הנ"ל, יש אות אחת שהגייתה משתנה (בדגש וללא דגש), ואות אחת שהגייתה קבועה. ו' תמיד נהגית V (מוותר - לוותר), ואילו ב' נהגית V או B (שבר, לשבור, ביקש - לבקש). כך גם ח' נהגית תמיד CH (חתם, לחתום), וק' נהגית תמיד K (קשר - לקשר), ואילו כ' נהגית CH או K (שכר - לשפור, כתב - לכתוב).

לאותיות ו', ח' וק' יש אם כן הגייה קבועה, בעוד שההגייה של ב' ו' וכ' משתנה. בדיקת השינוי יכולה להיעשות על ידי העברת המילה מזמן לזמן, למשל מעבר לעתיד (כעס - יכעס, לעומת קשר - יקשר), מבניין לבניין (לבש - התלבש, לעומת לווה - הלווה), מצורת הפועל לשם הפועל (כבש - לכבוש, לעומת ויתר - לוותר); או על ידי שימוש במשפחות מילים (זכר, זיכרון, מזכרת, לעומת בחר, בחירות, מבחר).

קריטריון מורפולוגי: ת/ט

קריטריון זה מתבסס על הכרת המבנה של השפה ועל ההבחנה בין אותיות מוספיות לאותיות השורש. מוספית היא אות הנוספת אל השורש בראשיתו (תחילית), בתוכו (תוכית) או בסופו (סופית). למשל, במילה תלמיד (משורש ל-מ-ד) הת' היא תחילית, במילה התלבש (משורש ל-ב-ש) הת' היא תוכית, ובמילה קלטת (משורש ק-ל-ט) הת' היא סופית. מאחר שהעיצור שייך בכשמונים אחוז מהמקרים לת' מוספית, על התלמיד לזהות את השורש של המילה, ואם העיצור T הוא מחוץ לשורש, יכתוב ת' ולא ט'. עם זאת, בבניין התפעל כשפ' הפועל היא צ', יש לכתוב ט', למשל הצטרך (משורש צ-ר-כ). אם המילה מסתיימת ב-T והיא בזכר (כגון רהיט, וברבים רהיטים) היא נכתבת בט' ולא בת' (תקליט - תקליטים).

קריטריון המבוסס על סמיכות קבועה של אותיות: צט, קצ, קט, כת

אחרי צ' תבוא ט' (ולא ת'): הצטער, הצטנן, הצטלם, הצטרף, הצטדק, הצטיין, הצטבר, הצטופף, הצטייד.

לפני צ' תבוא ק' (ולא כ'): קצין, קצר, קציצה, קצף, קצב, קיצץ, מקצוע, קצבה, קצה, קיץ, קץ, תקציב.

אחרי ק' תבוא ט' (ולא ת'): קטע, מקטרת, קטר, קטן, קייטנה, קטף, קטנוע, קטיפה, קוטב, קוטר, קטל.

לפני ת' תבוא כ' (ולא ק'): כתב, כתם, כתובת, כתה, כתובה, כת, כתף, כתר, כתש, כתיב, כותל, כותנה.

קריטריון סמנטי: ט/ת, ע/א, ס/ש

קריטריון זה מתבסס על חלוקת המילים לקבוצות בעלות מכנה סמנטי משותף, לדוגמה:

- **מילים הקשורות במים נכתבות על פי רוב בט'** - אמבטיה, טפטוף, טיפות, מטר, טבע, שטף, רוטב, מטריה.
- **מילים הקשורות בצומח נכתבות בע'** - ערוגה, עציץ, ענף, עלה, עץ, נטע, זרע, עדר, גבעול, גזע, עקר.
- **מילים הקשורות בזמן נכתבות בע'** - עבר, עתיד, ערב, שבוע, עתה שעות, עת, כעת, לעתים, לעת עתה (וכן עיתון ועיתונות), עכשיו, רגע, שעה, שעון, עידן, עונה, לעולם, מעולם.
- **מילים הקשורות במשהו שלילי נכתבות בע'** - עונש, מכוער, לעג, כעס, זעק, צעק, עצוב, מצטער, רעש, רע, רשע, רעל.
- **מילות הקישור נכתבות בא'** - אבל, אך, אולם, אילו, אשר כאשר, אלא, או, אם, אחרי ש... .
- **מילים הקשורות בבני משפחה נכתבות בא'** - אב-אבא, אם-אימא, אח, אחות, אחיין, אחיינית, סבא, איש, אנשים, אזרח, אורח, אנוש, בן-אנוש, צאצא, בן-אדם (אדמה).
- **מילים הקשורות ברגשות נכתבות בא'** - אהבה, שנאה, קנאה, גאווה, אחווה, איבה, דאגה, אכזבה, אושר.

העיצור **S** נכתב על פי רוב ב**ס'**, ורק במקצת המילים הוא נכתב ב**ש'**, ואת שאר המילים נכתוב ב**ס'**. כדי להקל

את זכירתן נחלק את המילים הנכתבות ב**ש'** על פי קשר אסוציאטיבי או סמנטי, לדוגמה:

• **ש**ערות, **ש**פתיים, **ש**פתון, **בוש**ם, **ש**מלה, **ש**רוך, **התבש**מה, **ש**פם.

• **ש**מחה, **ש**טון, **שיש**, **משוש**, **שמחות**, **בשורה**, **נישואין**, **נשוי**.

• **משרד**, **שר**, **משכורת**, **שכר**, **משתכר**, **השכלה**, **שיחה**, **לשוחח**, **נשיא**, **משא** ומתן, **דו-שיח**, **שמאל**.

• **ש**פת הים, **מפרש**ית, **משחקים**, **שחייה**, **שרטון**.

מילים לועזיות: מילים לועזיות נכתבות בא' ולא בע': גיאוגרפיה, אינפורמציה, אופרה, אוניברסיטה, מוזאון, תאטרון.

T בלועזית נכתבת **ט'**: טכניון, טלפון, טלוויזיה, סטודנט, טכנאי, טכנולוגיה, מטאפורה, אינטואיציה, ספורט.

TH נכתבת **ת'**: תיאוריה, מתמטיקה, תיזה, אתלטיקה, תיאולוגיה, תרמוס, תרפיה, תיאורטי, מתודיקה.